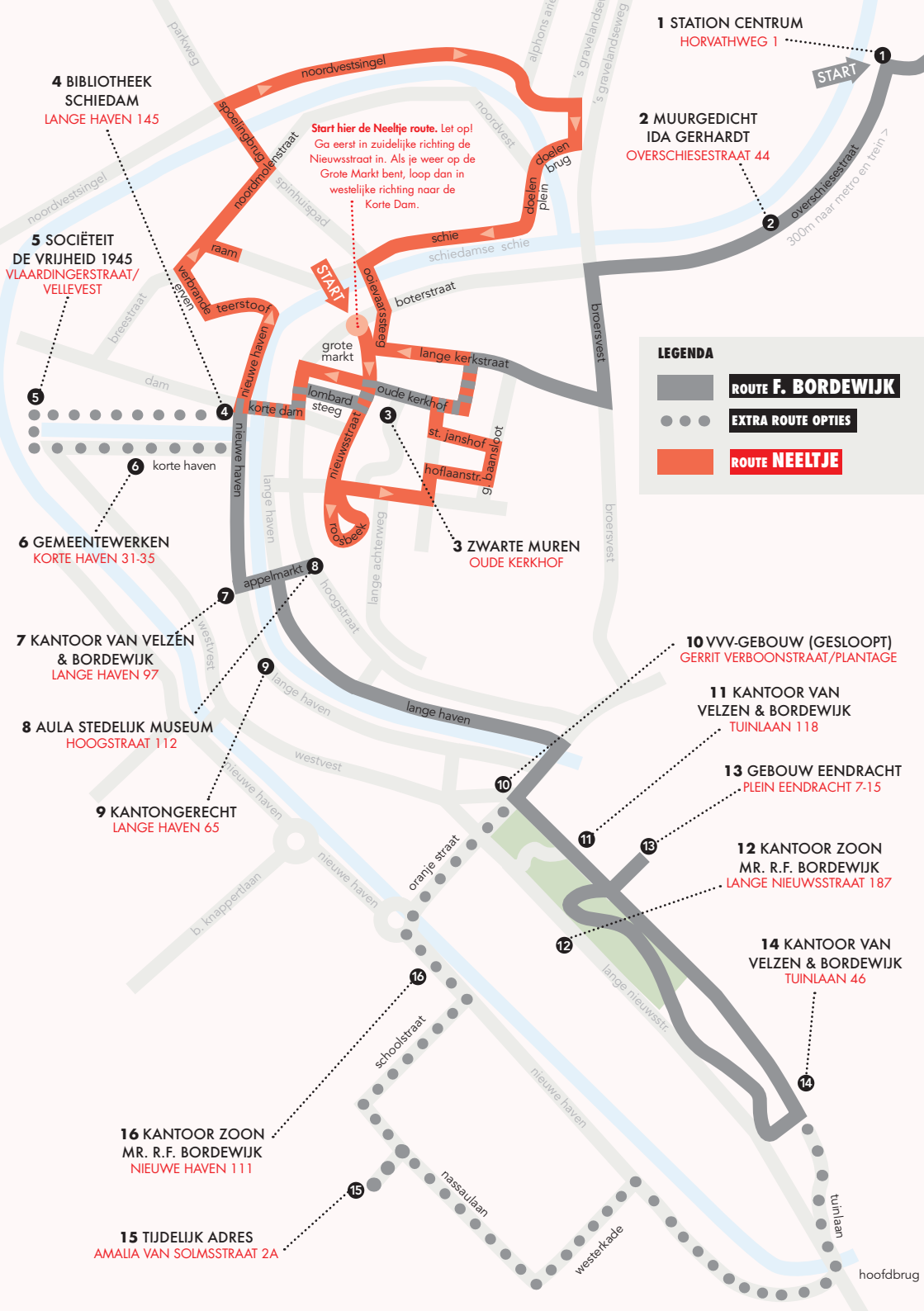

F. BORD EEN WILK

**EEN WANDELING
DOOR SCHIEDAM
LANGS PLAATSEN DIE EEN ROL
SPEELDEN IN HET LEVEN EN
WERK VAN F. BORDEWIJK**

1 STATION CENTRUM
HORATHWEG 1

2 MUURGEDICHT
IDA GERHARDT
OVERSCHIESESTRAAT 44

START

300m naar metro en trein >

Start hier de Neeltje route. Let op!
Ga eerst in zuidelijke richting de Nieuwsstraat in. Als je weer op de Grote Markt bent, loop dan in westelijke richting naar de Korte Dam.

LEGENDA

- ROUTE F. BORDEWIJK**
- EXTRA ROUTE OPTIES**
- ROUTE NEELTJE**

4 BIBLIOTHEEK
SCHIEDAM
LANGE HAVEN 145

5 SOCIËTEIT
DE VRIJHEID 1945
VLAARDINGERSTRAAT/
VELLEVEST

6 GEMEENTEWERKEN
KORTE HAVEN 31-35

7 KANTOOR VAN VELZEN & BORDEWIJK
LANGE HAVEN 97

8 AULA STEDELIJK MUSEUM
HOOGSTRAAT 112

9 KANTONGERECHT
LANGE HAVEN 65

16 KANTOOR ZOON
MR. R.F. BORDEWIJK
NIEUWE HAVEN 111

15 TIJDELIJK ADRES
AMALIA VAN SOLMSSTRAAT 2A

3 ZWARTE MUREN
OUDE KERKHOF

10 VVV-GEBOUW (GESLOOPT)
GERRIT VERBOONSTRAAT/PLANTAGE

11 KANTOOR VAN VELZEN & BORDEWIJK
TUIJNLAAN 118

13 GEBOUW EENDRACHT
PLEIN EENDRACHT 7-15

12 KANTOOR ZOON
MR. R.F. BORDEWIJK
LANGE NIEUWSSTRAAT 187

14 KANTOOR VAN VELZEN & BORDEWIJK
TUIJNLAAN 46

hoofbrug

ROUTE F. BORDEWIJK

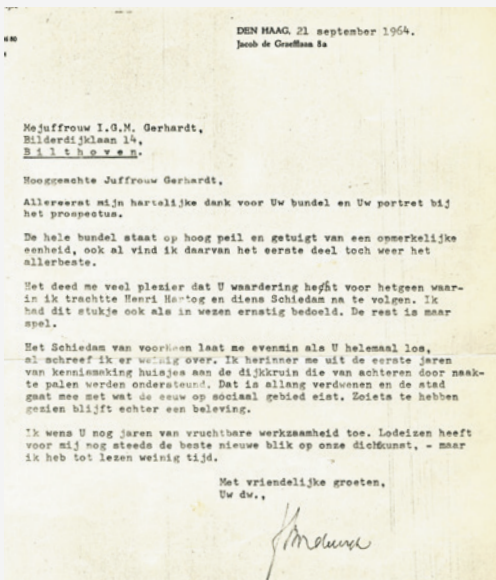
EEN WANDELING DOOR SCHIEDAM

1 STATION SCHIEDAM (CENTRUM)

Horvathweg 1 Bordewijk reisde dagelijks van Den Haag naar Schiedam en wandelde in de ochtend van het station over de Singel naar zijn kantoor en in de namiddag terug.

2 MUURGEDICHT IDA GERHART

Overschieestraat 44 In haar vroege jeugd (van 1908 tot 1914) woonde dichteres Ida Gerhardt in Schiedam. Onder meer op dit adres. In 2015 werd het gedicht "Het Egeltje" op het pand aangebracht. Bordewijk kende het gezin Gerhardt uit zijn Rotterdamse jaren. In de jaren '60 correspondeerden Bordewijk en Gerhardt enige tijd met elkaar.

3 VOORBEELD ZWARTE MUREN

Oude kerkhof Hoe Schiedam precies aan de naam Zwart Nazareth komt, is niet helemaal duidelijk. Dat de stad door de vele branderijen eertijds een zwarte naargeestige indruk maakte, is dat wel. De bebouwing was geblakerd en zwart van het neergeslagen roet van de jeneverindustrie. Deze muren zijn daar een voorbeeld van. Overigens een van de weinig overgebleven voorbeelden na de renovatie van de binnenstad in de jaren '70.

4 BIBLIOTHEEK KORENBEURS

Lange Haven 145 Sinds juni 2015 is de Bibliotheek Schiedam gevestigd in de voormalige koopmansbeurs, Korenbeurs in de volksmond. Het gebouw uit 1792 van architect Jan Giudici (1746 - 1819) is een rijksmonument en diende tot rond de vorige eeuwwisseling als handelsbeurs. Binnen is een kast ingericht ter nagedachtenis van Bordewijk. In de kast staan het verzameld werk en een borstbeeld van de schrijver gemaakt door beeldhouwster Lilian Mensing.

5 SOCIËTEIT DE VRIJHEID 1945

hoek Vlaardingestraat en Vellevest

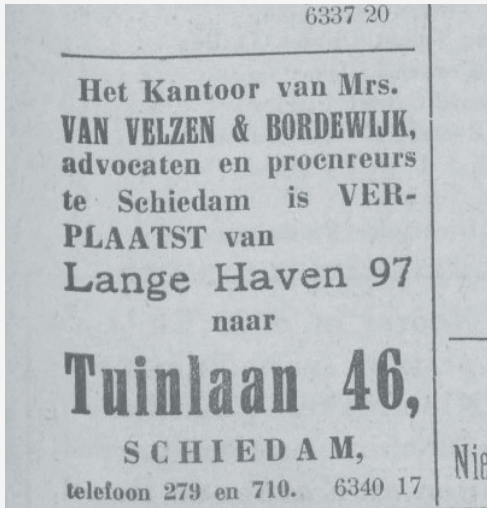
Sociëteit de Vrijheid 1945 kwam bijeen in Hotel Restaurant Bijersbergen, een bekende uitspanning in de stad die helaas gesloopt is. Bordewijk was lid van deze sociëteit, die in de eerste plaats was opgericht door leden van Binnenlandse Strijdkrachten en notabelen die in gijzeling waren geweest. Later mochten ook 'algemeen plezierige lieden' lid worden, mits met een onbeduidend oorlogsverleden.

6 GEMEENTEWERKEN *Korte Haven 31-35*

Johann Bordewijk (1888-1961), de jongste broer van Ferdinand, werkte in de jaren '20 als bouwkundig ingenieur in de functie van hoofdambtenaar bij de Gemeentewerken.

7 KANTOOR VAN VELZEN & BORDEWIJK

Lange Haven 97 Bordewijk had naast zijn werk als advocaat er nog een functie in Schiedam bij gekregen, die van juridisch adviseur van de gemeente. Eind 1919 besloot hij zich daar ook als advocaat te vestigen. Op 1 december ging hij officieel samenwerken met een leeftijdgenoot die al sinds 1908 als advocaat in Schiedam was gevestigd, mr. M.M. van Velzen, op het adres Lange Haven 97. Bordewijk bleef in Den Haag wonen en reisde met de trein op en neer. Hierna gaat de maatschap naar de Tuinlaan 46.

8 AULA STEDELIJK MUSEUM

Hoogstraat 112 Op 14 februari 1955 ontving hij de Schiedamse Gemeenschap (een periodiek over leven en werken in Schiedam) erepenning voor zijn verdiensten voor de stad als juridisch adviseur. Tijdens die gelegenheid zei de schrijver in zijn dankwoord: "Ik voel mij inderdaad Schiedammer, méér dan Hagenaar. Immers, de stad waar men werkt is veel belangrijker dan de stad waar men slaapt".

9 KANTONGERECHT *Lange Haven 65*

In december 1920 werden Bordewijks juridische activiteiten in Schiedam uitgebreid met de benoeming als kantonrechter-plaatsvervanger, een nevenfunctie die hij tot 1 november 1954 uitoefende. Het kantongerecht Schiedam werd in 1908 gevestigd in Huis Nolet, in 1803 gebouwd naar ontwerp van Jan Giudici, deed tot 2002 als zodanig dienst.

10 VVV-GEBOUW (GESLOOPT)

Gerrit Verboonstraat/Plantage Hier vergaderde de redactie van de Schiedamse Gemeenschap, het blad waarin Bordewijk geregeld publiceerde. Dit tijdschrift, inclusief Bordewijks bijdrages, is ook digitaal in te zien via de krantenbank van het Gemeentearchief Schiedam.

11 KANTOOR VAN VELZEN & BORDEWIJK

Tuinlaan 118 Kantoor vanaf 1930. De advocaten gaan uit elkaar als het niet lukt om samen met beide zonen één maatschap te vormen. Vader en zoon Bordewijk gaan naar de Lange Nieuwstraat 187.

ROUTE NEELTJE

EEN WANDELING DOOR VERBRANDEN ERVEN

GROTE KERK Dan kwam ze aan de Grootte Kerk. Een poort in den toren stond open, haar klompen klapperden de steenen trap reeds op. Daar vlak boven hoorde ze voetstappen dalen en inhouden, even later stonden ze neus aan neus. - Mag ik es kijken? Vroeg ze. - Dat ken, zei de man, d'r ken zooveel, kom maar mee. | Verbranden Erven p.55/56 / **NIEUWSTRAAT / ROOSBEEK / LAAN / BAGIJNHOF / HOFLAANSTRAAT / BAAN** Toch óók weer, zij is zoo vreemd, die stad. Een kogelronde sloppenbuurt waar niemand wijs uit wordt ligt in het hart van haar plattegrond, omlaaggedaverd van den dijk, en daar zijn vreemde namen, Baan en Grofbaan, Roosbeek en Laan, soms klinken zij ons ironisch tegen. En naar het Noorden ligt zwart-Schiedam daar tegenaan gevleid, een doodziek wijf dat ligt bij een nog niet zoo zieken kerel. De wegen zijn er gedoopt met woorden zoo vol hol geluid als de platte houten brugjes afgeven die ze verbinden, de Raam, Verbrande Erven, Achter de Teerstoof, Oude Sluis, en als een grijsnslach van satanisme Kinderbuurt. | Verbranden Erven p.16 / **SINT JANS HOF / OUDE KERKHOF / GROTE KERK / GROTE MARKT** Ze wist den weg naar de Hoogstraat al te vinden en daar drentelde ze op haar klompen een tijd langs de vele kleine winkels door de straat die smal was en heel lang maar zonder perspectief, wegens haar eindeloze kromming als een halve gordel rond de sloppenbuurt in de diepte. | Verbranden Erven p.55 / **BREDE MARKTSTEEG / BEURS BRUG/ NIEUWE SLUISSTRAAT** Op de straatsteenen der Erven staande wou Neel alweer Zwart-Schiedam verkennen [...] Langs het water van de Lange Haven met de groote heerenhuizen, door oude pakhuizen onderbroken, was het toch wel deksels

mooi, vooral nu er was gespuid en de donkere baksteenwallen zoo ontzaglijk diep bloot kwamen. De Plantage met de buitenhuizen beviel haar ook heel goed. Ze vergat de zwartheid die ze had verlaten, dat ruste ergens in een hoekje van haar herinnering. Na de Plantage werd het om te huilen leelijk, met een sombere straat en een sombere kade, en eindelijk kwam de Maas zelf aan een pleintje met kale boomen, het Hoofd. | Verbranden Erven p.35 / **SCHIE / VERBRANDE ERVEN / LANGS HET RAAM / NOORDMOLENSTRAAT/ OVER DE SPOELINGSBRUG** / Het bleef helder op straat, en daarom plasten zij nog wat verder, langs klukkende dakgoten en lekkende gevels door een uitgestorven buurt, de Schie af in de richting van de kleine draaibrug die zoo tekenend Spoelingbrug heet, dan links, voorbij het ongebruikte gebouw van den Doelen, nog altijd in Zwart-Schiedam. | Verbranden Erven p.51 / **NOORDVESTSINGEL** Bij de Vest gekomen, stonden ze voor een meelmolen waarvan de wieken langzaam sloegen en ruischten, en binnenin knerpten de molensteenen. Aan de overkant lag een rij leege fabriekjes, alle precies gelijk, en daartusschendoor zag je de winterweiden zich verliezen. | Verbranden Erven p.29 / **DOELEBRUG / DOELEPLEIN** Ja ze zag alles, en de vele kleine huisjes met plaatsjes, en pleintjes, het breede zwarte water van de Raam, de woonketeltjes, daar lag de branderij van oome, het hooger, o zoo oud zakkendragershuisje met den daktoren, de groene houten lattenarken der spoelingschuren op hooge palen, de sombere Doelen in de verte, de ophaalbrug, de draaibrugjes en de vaste brugjes, een achtelooze hand had haast alles wat uitstak besmeurd met den neerlag van smook. | Verbranden Erven p.59 / **SCHIE / OOIEVAARSBRUG / TERUG OP GROTE MARKT.**

BUITEN DE ROUTE

OWENS ILLINOIS GLASFABRIEK *Buitenhavenweg* In Verbranden Erven word een gloed beschreven die te zien was vanuit de trein. Dit moet Glasfabriek Van Deventer & Co (nu OI) zijn geweest.

FERDINAND BORDEWIJK

Een wandeling door Schiedam

Ferdinand Bordewijk (1884 – 1965) schrijver van onder meer *Bint*, *Karakter*, *Rood Paleis*, *Noorderlicht* en het in Schiedam spelende *Verbrande Erven*, woonde in Den Haag, maar werkte het grootste deel van zijn arbeidzame leven als advocaat in Schiedam. Hier hield hij praktijk en was hij juridisch adviseur van de stad. Hij behandelde voornamelijk onteigeningszaken. Dit, en zijn bijdragen aan het tijdschrift, waren voor de Schiedamse Gemeenschap reden hem in 1955 te onderscheiden met de SG-erepenning. In zijn dankwoord verwoordde de schrijver het zo: "Ik voel mij inderdaad Schiedammer, méér dan Hagenaar. Immers, de stad waar men werkt is veel belangrijker dan de stad waar men slaapt. En ik werk hier nu al meer dan veertig jaar. Ik houd van deze stad, zij heeft mij altijd gefascineerd, sedert het moment dat ik in haar silhouet, van uit de trein, twee vurige lichten ontwaarde. Dat was in 1896 en later bleek, dat ik de ovens van de glasfabrieken had aanschouwd. Ik ben het beeld nimmer kwijtgeraakt."

MEER LEZEN:

Werk van Ferdinand Bordewijk:

- Verzameld Werk (1 -13) / Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam (1982-1991)
- Ferdinand en Johanna : dubbelbiografie van schrijver F. Bordewijk en componiste J. Bordewijk-Roepman / Elly Kamp, Lubberhuizen, Amsterdam 2016

MEER INFORMATIE:

www.debibliotheekschiedam.nl
www.bordewijkgenootschap.nl
www.schiedam.nl/gemeentearchief
www.literairgezelschap.nl

Tekst: Jan van Bergen en Henegouwen | Jan van Kampenhout
| Robert Gaarlandt | Elly Kamp

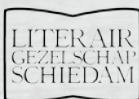
Foto's: Gemeentearchief Schiedam en Bordewijk Genootschap
Vormgeving: Victor! grafisch ontwerp © 2016

Aan dit project werkten mee:

de Bibliotheek

Schiedam

Het gedeelte van Achter de Teerstof in westelijke richting, tussen de Raamsteeg en de driesprong Achter de Teerstof/Verbrande Erven/St. Pietersteeg. Op de achtergrond de Sint Pietersteeg met daar bovenuit molen De Drie Koornbloemen.